

LIBRIS

We know
books

Sigmund Freud

**Sexualitatea copilului
și a adolescentului**

Trei cercetări de teoria sexualității

Traducere și studiu introductiv de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

Concepția grafică a colecției: Mădălina Pricop

Pe copertă: statuete din colecția lui Sigmund Freud

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FREUD, SIGMUND**

**Sexualitatea copilului și a adolescentului. Trei cercetări de
teoria sexualității** / Sigmund Freud; trad. și studiu introductiv de
Lucian Pricop. - București : Cartex, 2022
ISBN 978-606-9604-13-7

I. Pricop, Lucian (trad. ; pref.)

159.9

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

Cuprins

*De ce am ales cercetări și nu eseuri... și alte explicații de
istorie culturală* (studiu introductiv de Lucian Pricop) / 7
Notă asupra ediției / 13

Sexualitatea copilului și a adolescentului / 15

Deviațiile sexuale / 17

- I. Deviații care se referă la obiectul sexual / 20
- II. Deviații care se referă la scopul sexual / 38
- III. Generalități privind perversiunile / 50
- IV. Despre pulsivitatea sexuală la nevrotici / 53
- V. Pulsivități parțiale și zone erogene / 59
- VI. Explicația predominanței aparente a
sexualității perverse în psihonevroze / 61
- VII. Caracterul infantil al sexualității / 63

Sexualitatea infantilă / 65

- I. Perioada de latență sexuală în timpul copilăriei
și întreruperile sale / 71
- II. Manifestările sexualității la copil / 75
- III. Scopul sexual al sexualității infantile / 79
- IV. Manifestările sexuale masturbatorii / 82
- V. Căutările copilului cu privire la sexualitate / 92
- VI. Fazele dezvoltării organizării sexuale / 96
- VII. Sursele sexualității infantile / 100

I. Primatul zonei genitale

și plăcerea preliminară / 110

II. Despre problema excitației sexuale / 116

III. Teoria libidoului / 120

IV. Diferențierea sexelor / 123

V. Descoperirea obiectului / 127

Concluzie / 138

De ce am ales *cercetări* și nu *eseuri*...
și alte explicații de istorie culturală

Textul volumului *Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie* ne-a pus încă de la primele cuvinte o serie de probleme, multe din pricina raportării permanente la precedente de istorie a culturii scrise. Întâi de toate, am avut de lămurit cum citim/traducem titlul cărții (devenit subtitlu pentru ediția de față), chestiune importantă, a cărei rezolvare a însemnat revizitarea istoriei unui gen (literar), *eseul*, pentru că ambele traduceri anterioare au ales varianta: *Trei eseuri privind/asupra teoriei sexualității*. Desigur, și cuvintele *privind*, respectiv *asupra* au fost înlocuite prin prepoziția *de*, ceea ce schimbă unghiul de abordare și poziția auctorială față cu substanța de analizat, adică *teoria sexualității*.

Pe alt palier de raportare la text, ne-am întrebat cât de tulburat a fost publicul cititor al cărții apărute în 1905, în condițiile în care avem convingerea că schimbarea radicală a statutului copilului la trecerea în secolul XX, de la ingenuitatea absolută la individul sexual a surprins multe spirite nepregătite. Interogația noastră pleca de la afirmațiile lui James Strachey, care decretase această carte drept „contribuția cea mai importantă și mai originală a lui Freud la cunoașterea umană“, alături de *Interpretarea viselor*¹, sau ale psihologului Roger Perron, care considera că importanța acesteia ține de faptul că „a favorizat, în tot ce ține de sexualitate, o revoluție a modurilor

¹ J. Strachey, *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, vol. 7, Hogarth Press, London, p. 126.

DEVIATIILE SEXUALE¹

¹ Datele conținute în prima parte a acestei lucrări se sprijină pe scrieri ale lui v. Krafft-Ebing, Moll, Möbius, Havelock Ellis, v. Schrenck-Notzing, Löwenfeld, Eulenburg, I. Bloch, M. Hirschfeld și pe articolele publicate în cel mai recent *Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen*, editat de acesta din urmă. Bibliografia subiectului nostru este prezentă în scrierile pe care le vom menționa. De aceea, ni s-a părut inutil să le indicăm într-o manieră mai detaliată. Rezultatele obținute prin observația psihanalitică a inverșiilor se bazează pe comunicările făcute lui I. Sadger și pe propria mea experiență. (n.a.)

Pentru a explica nevoile sexuale la om și la animal, în biologie se utilizează ipoteza unei „pulsiiuni sexuale“; la fel, pentru a explica foamea, se presupune existența pulsiiunii ingerării de alimente. Cu toate acestea, limbajul popular nu cunoaște, pentru pulsiiunea sexuală, termenul care să corespundă cuvântului foame, știința folosindu-se de termenul „libido“¹.

Credința populară își formează unele reprezentări stabile despre natura și proprietățile pulsiiunii sexuale. Astfel, se admite că aceasta lipsește în copilărie, că se constituie în perioada pubertății și în legătură cu procesele de maturizare, că se manifestă prin fenomene de atracție irezistibilă exercitată de un sex asupra celuilalt, iar scopul său ar fi unirea sexuală sau, cel puțin, anumite acte care tind spre acest scop.

Avem însă toate motivele să credem că această descriere nu este fidelă realității; dacă se întreprinde o analiză atentă se descoperă aici numeroase erori, inexactități și judecăți pripite.

Vom introduce doi termeni: persoana care exercită o atracție sexuală va fi numită *obiect sexual*, iar actul către care pulsiiunea împinge, *scop sexual*. Experiența științifică ne demonstrează că există numeroase devieri în privința ambelor, obiect sexual și scop sexual, al căror raport cu norma acceptată are nevoie de o investigare de profunzime.

¹ Singurul termen apropiat din germană (*Lust*) are din păcate mai multe sensuri, desemnând atât trăirea nevoii, cât și a satisfacerii. (*n.a.*)

I. DE VIAȚII CARE SE REFERĂ LA OBIECTUL SEXUAL

Cea mai bună interpretare a noțiunii populare de pulsivitate sexuală o găsim în fabula poetică despre ființa umană divizată în două părți, bărbat și femeie, care aspiră să se reunească prin iubire. De aceea, este extrem de surprinzător să aflăm că există bărbați pentru care obiectul sexual nu este femeia ci bărbatul și că, la fel, există femei pentru care femeia, reprezintă obiectul sexual. Persoanele de acest gen se numesc *contrare*¹ sau, mai bine, persoane *invertite*, iar fapta, *inversiune*. Invertiții sunt, desigur, foarte numeroși, cu toate că adeseori este dificil să fie identificați².

A. *Inversiunea*

Comportamentul invertiților

La persoanele invertite se disting următoarele tipuri:

- (a) *absolut* invertite, adică obiectul lor sexual nu poate aparține decât aceluiași sex cu al lor, în timp ce indivizii de sex opus le sunt indiferenți sau chiar le provoacă aversiune. Dacă este vorba de bărbați, ei sunt, ca urmare a acestei aversiuni, incapabili de actul sexual normal sau nu simt în realizarea acestuia vreă plăcere;
- (b) *ambigen* invertite (hermafrodiți din punct de vedere psihosexual), adică sexualitatea lor poate avea drept obiect

¹ În original, termenul folosit este *Konträrsexuale*. (n.t.)

² Privitor la dificultățile și la diferitele tentative de a stabili proporția invertiților, vezi M. Hirshfeld, „Statistische Untersuchungen über den Prozentsatz der Homosexuellen“ în *Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen*, 1904. (n.a.)

oricare dintre sexe; inversiunii îi lipsește aici caracterul de exclusivitate:

(c) *ocasional* invertite. Inversiunea este determinată în acest caz de circumstanțe exterioare, în special ca urmare a inaccesibilității obiectului sexual normal sau a imitației. Persoanele de acest tip pot resimți satisfacție în actul sexual cu persoanele de același sex.

În afară de aceasta, invertiții se comportă variat în ceea ce privește aprecierea pe care o au asupra caracterului particular al pulsivității lor sexuale. Pentru unii, inversiunea este de la sine înțeleasă, precum este pentru normali orientarea libidoului lor, și reclamă dreptul ca inversiunea să fie pusă pe același plan cu orientarea normală. Alții însă se revoltă împotriva realității inversiunii lor și o resimt ca pe o compulsie patologică¹.

Se disting diferite tipuri de inversiune, după perioada de viață în care au apărut aceste manifestări sexuale. La unii, inversiunea pare să fi existat de-a lungul întregii durate pe care o poate acoperi memoria. La alții, ea se manifestă într-o anumită perioadă, înainte sau după pubertate². Această caracteristică poate să se păstreze toată viața sau să dispară pentru o perioadă. Ea poate să nu fie decât un episod spre o activitate sexuală normală. De asemenea, poate să apară

¹ Această rezistență la inversiune oferă condițiile pentru ca individul să fie accesibil tratamentului prin sugestie sau prin psihanaliză. (n.a.)

² Mulți autori au afirmat, pe bună dreptate, că nu se pot credita datele autobiografice ale invertiților referitoare la momentul în care se manifestă înclinația către inversiune, deoarece aceștia au putut elimina din memorie faptele care ar dovedi atitudinea lor heterosexuală. Psihanaliza a dovedit că această bănuială în cazurile de inversiune la care a avut acces și a căror anamneză se modifică, acoperind lacunele datorate amneziei infantile. (n.a.)

târziu, după o lungă perioadă de sexualitate normală. S-au semnalat chiar cazuri de oscilații periodice, între un obiect sexual normal și un obiect invertit. Deosebit de interesante sunt cazurile în care libidoul se schimbă înspre inversiune după o experiență penibilă cu un obiect sexual normal.

Aceste serii de variații sunt, în general, independente. În formele extreme, cele ale inversiunii integrale, se poate admite că particularitatea sexuală apare devreme în viață și că individul se simte în acord cu particularitatea sa.

Fără îndoială, numeroși autori refuză să adune aceste diferite cazuri enumerate într-o categorie, insistând asupra diferențelor pe care ele le prezintă, mai degrabă decât pe elementele comune, ceea ce răspunde mai bine opiniilor pe care le au asupra inversiunii. Dar, oricât de legitime ar fi separările, nu se poate contesta că se pot întâlni toate gradele intermediare, astfel încât formarea unei categorii pare să se impună.

Teoria inversiunii

La început, inversiunea a fost considerată drept semnul înăscut al unei degenerescențe nervoase și era în concordanță cu faptul că primele persoane la care medicii au constatat inversiunea erau bolnavii de nervi sau cei care, cel puțin, lăseau o astfel de impresie. Această teză conține două afirmații care trebuie să fie apreciate separat: caracterul înăscut și degenerescența.

Degenerescența

Utilizarea fără discernământ a termenului degenerescență, aici și oriunde în altă parte, ridică obiecții. Treptat, ne-am obișnuit să numim degenerescență orice manifestare

patologică a cărei cauză nu este direct traumatică sau infecțioasă. După clasificarea degenerațiilor făcută de Magnan¹, a devenit posibilă aplicarea termenului de degenerescență cazurilor în care funcționarea sistemului nervos este perfectă. În asemenea condiții, ne întrebăm care pot fi foloasele și noutatea noțiunii de degenerescență. Pare oportun să nu vorbim de degenerescență în următoarele cazuri:

1. când nu există coexistența mai multor deviații grave de la normă;
2. când ansamblul funcțiilor și activităților individuale nu a suferit alterări grave.²

Faptul că invertiții nu sunt degenerați, în acest sens, reiese dintr-un ansamblu de aspecte:

1. reîntâlnim inversiunea la subiecți care nu prezintă alte deviații grave;
2. inversiunea se găsește la persoane a căror activitate generală nu este tulburată și a căror dezvoltare etică și intelectuală poate să fie foarte înaltă³.

¹ Valentin Magnan (1835-1916), psihiatru francez care realizează în *Des anomalies, des aberrations et des perversions sexuelles* (1885) una dintre cele mai rafinate clasificări ale pulsionilor. (n.t.)

² Pentru a arăta ce rezerve trebuie să avem la stabilirea diagnosticului unei degenerescențe și cât de puțină importanță are el în practică vom cita pasajul următor din Möbius (*Ueber Entartung, Grenzfragen des Nerven und Seelenlebens*, 3, 1900): „Dacă se trece în revistă vastul domeniu al fenomenelor asupra cărora s-a convenit să fie numite degenerescențe, pe care l-am luminat cel mult cu câteva raze de lumină, se va vedea valoarea care trebuie atașată unui diagnostic de degenerescență“. (n.a.)

³ Trebuie să se conștientizeze avocaților „uranismului“ că unii dintre cei mai eminenți bărbați au fost invertiți și poate chiar invertiți absolut. (n.a.)

3. dacă ne situăm într-un punct de vedere mai general decât cel al experienței medicilor clinicieni întâlnim două direcții de fapte care ne opresc să considerăm inversiunea drept un semn de degenerescență:

a. nu trebuie uitat că inversiunea a fost o practică frecventă, aproape că o instituție importantă, pentru popoarele antice în perioada de apogeu a civilizației lor.

b. inversiunea este extrem de răspândită la populațiile primitive și sălbatice, în timp ce termenul degenerescență nu se aplică în mod obișnuit decât civilizațiilor dezvoltate (I. Bloch¹). Chiar printre diferitele popoare civilizate ale Europei, climatul și rasa au o influență considerabilă asupra răspândirii și a manierei în care este privită inversiunea².

Caracterul înnăscut al inversiunii

Inversiunea a fost considerată drept înnăscută numai la prima clasă de invertiți și afirmarea ei a fost sprijinită pe

¹ Iwan Bloch (1872-1922), dermatolog și psihiatru german, cunoscut drept fondatorul sexologiei. Împreună cu Magnus Hirschfeld și Albert Eulenburg, Bloch a propus conceptul de știință a sexualității (*Sexualwissenschaft*); în 1906 a publicat *Das Sexualleben unserer Zeit in seinen Beziehungen zur modernen Kultur*, o enciclopedie care favorizează ideea interdependenței între sexualitate și grad de civilizație. (n.l.)

² În concepția despre inversiune s-a făcut distincție între punctul de vedere patologic și punctul de vedere antropologic. Cel care a stabilit această distincție este I. Bloch (*Beitrage zur Aetiologie der Psychopathia sexualis*, 1902-1903). El este, de asemenea, cel care a arătat cu precizie importanța inversiunii la popoarele civilizate ale Antichității. (n.a.)

mărturiile persoanele care pretindeau că n-au cunoscut vreodată, în vreun moment al vieții lor, o altă formă a pulsionii sexuale. Dar faptul că există alte două categorii de invertiți, și în special cea a invertiților ocazionali, se pune greu în acord cu ipoteza caracterului înnăscut al inversiunii. De aici, apărătorii unei astfel de ipoteze manifestă tendința pronunțată de a separa categoria invertiților absolut, ceea ce conduce la renunțarea la o explicație unică și generală a inversiunii. Ar trebui deci să se admită că, într-un număr de cazuri, inversiunea are un caracter înnăscut, iar în altele originea sa este alta.

În opoziție cu această concepție se află cea care face din inversiune o caracteristică dobândită a pulsionii sexuale. Ea se sprijină pe faptul că:

1. la numeroși invertiți și chiar la invertiții absolut se poate regăsi de timpuriu o impresie sexuală față de care tendința homosexuală este o urmare durabilă;
2. la alții, la fel de numeroși, influențele externe favorabile sau defavorabile sunt cele care au fixat inversiunea mai devreme sau mai târziu (raporturi exclusive cu persoane de același sex, colectivități în timp de război, detenție în închisori, teamă de pericolele pe care le prezintă raporturile heterosexuale, impotență etc.);
3. sugestia hipnotică poate suprima inversiunea, ceea ce pare surprinzător dacă se admite caracterul înnăscut.

Plasându-ne în această perspectivă, putem fi determinați să contestăm existența unei inversiuni înnăscute. Astfel, se va putea spune (Havelock Ellis¹) că un examen mai atent al

¹ Havelock Ellis (1859-1939), fizician, sexolog și scriitor englez, coautorul primului studiu asupra homosexualității (*Sexual Inversion*, alături de J.A. Symonds, 1897). Este considerat creatorul

cazurilor de inversiune, așa-zis înăscute, va pune în lumină, probabil, un eveniment din prima copilărie care a avut o influență determinantă asupra libidoului și care, cu toate că a dispărut din memoria conștientă a persoanei, poate fi readus printr-o influență adecvată. Pentru apărătorii unei astfel de concepții, inversiunea nu ar fi decât una dintre multiplele variații ale pulsionii sexuale, determinată prin concursul de circumstanțe de viață externe.

Această certitudine aparentă nu rezistă în fața unui fapt ușor de controlat: există multe persoane care au cunoscut aceleași influențe sexuale (chiar și în prima tinerețe: seducere, onanism reciproc) fără a deveni prin aceasta invertite sau fără să fi rămas astfel permanent. Suntem astfel conduși să presupunem că alternativa între caracterul înăscut și caracterul dobândit nu epuizează ansamblul faptelor sau nu acoperă situațiile existente în inversiune.

Explicarea inversiunii

Fie că se admite o teorie, fie că se admite alta, fie că inversiunea este considerată înăscută, fie că este considerată dobândită, natura acesteia rămâne neexplicată. Conform primei ipoteze, va trebui să se precizeze ce este înăscut în inversiune, cel puțin dacă ne menținem la explicația cea mai grosolană care constă în a afirma că o persoană aduce la naștere o pulsion sexuală legată de un obiect sexual determinat. În cea de-a doua ipoteză se pune problema de a ști dacă diferitele influențe accidentale vor fi suficiente să explice caracterul dobândit fără a fi necesară intervenția unei

noțiunilor de narcisim și autoerotism, care devin cuvinte-cheie în psihanaliză. Trimiterea de aici este la *Studies in the Psychology of Sex* (1897-1928), vol. II. (n.t.)

dispoziții individuale oarecare. Negarea acestui din urmă factor nu este deloc posibilă după expunerile noastre anterioare.

Rolul bisexualității

De la Frank Lydston¹, Kiernan² și Chevalier³ a intervenit, pentru a explica inversiunea, o teorie care se află în opoziție cu opinia populară. După ea, omul este fie bărbat, fie femeie. Știința cunoaște cazuri în care toate caracterele sexuale au dispărut, în care, în consecință, determinarea sexuală devine dificilă în primul rând din punct de vedere anatomic. La acești indivizi, organele genitale sunt în același timp bărbătești și femeiești (hermafroditism). În rare cazuri, organele genitale ale celor două sexe coexistă unul alături de altul (adevăratul hermafroditism). Cel mai adesea se constată o degenerare bilaterală⁴.

¹ Frank G. Lydston (1858-1923), urolog american; experimentele sale de transplant ale glandului sexual le preced pe cele faimoase ale Serge Voronoff. (n.t.)

² James G. Kiernan (1852-1923), psiholog american, creatorul termenilor „heterosexual“ și „homosexual“, pe care-i utilizează pentru prima oară în 1892. (n.t.)

³ Julien Chevalier (1860-1943), psihiatru francez, autorul primei teze de medicină în limba franceză consacrată conceptului de „inversiune sexuală“, *De l'inversion de l'instinct sexuel au point de vue médico-légal [Despre inversiunea instinctului sexual din punct de vedere medico-legal]*, Imprimerie nouvelle, Lyon 1885. (n.t.)

⁴ Vezi ultimele descrieri amănunțite ale hermafroditismului somatic: Taruffi, *Hermaphrodisme et impuissance*, 1903 și lucrările lui Neugebauer în mai multe volume, din *Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen*. (n.a.)